

ПРАВОСЛАВНИ МИСИОНАР

Сто деведесет година (1794—1984) Православља на Аљасци

И проповедаће се ово Јеванђеље о Царству по свој васељени за сведочанство свим народима... — Идите дакле и научите све народе, крштавајући их у име Оца и Сина и Светога Духа!...

Господ Исус Христос
(Мат. 24, 14 и 28, 19)

...Исти је Господ свих и обогаћује све који га призивају; јер, свако ко призове име Господње биће спасен. Како ће дакле призвати Онога у кога не повероваше? А како ће поверовати у Онога за кога не чуше? А како ће чути без проповедника?... — Дакле, вера је од слушања, а слушање бива речју Божјом. Али кажем: па зар нису чули? Ваистину, по свој земљи изиђе глас њихов и до крајева васељене речи њихове...

Св. апостол Павле
(Римљ. 10, 12—18)

У нецрквеним — а, нажалост, и у извесним црквеним — круговима у оптицају је погрешно мишљење да Православље, за разлику од западнога хришћанства, нема мисионарског интересовања нити тежње, или бар чежње, за обраћањем целог света. Приписује му се, напротив, равнодушност за „спољашњи свет“ и добровољна, чак задовољна, непомићност и окамењеност у његовом историјски наслеђеном „источном“ или „грчко-словенском“ духовном гету. Смело и отворено морамо да кажемо да је тешко наићи на тежу заблуду и већу клевету него што је ова. Пре свега, гледано јеванђелски, апостолски и светоотачки, Црква Христова би се одрекла себе, и Христа Господа као своје Главе, и Духа Светога као своје Душе, кад би се одрекла своје мисије у свету и за свет. Богохулно је, међутим, тако нешто и претпоставити као могућно, акамоли представити као стварно. Није ли заповест Христа Васкрслога свим без изузетка ученицима Његовим — не само апостолима

него и теби и мени — да се труде да све народе претворе у ученике Његове и, штавише, да Јеванђеље о Царству Божјем проповедају свој твари? Отуда слободно смемо да изјавимо: самодовољна и самозадовољна хришћанска заједница, затворена за свет и равнодушна према свету који је Бог тако заволео да је и Сина Свога Јединороднога дао за живот његов и спасење његово (види Јов. 3, 16—17; 4, 42; 6, 32—40; 12, 47; I Јов. 4, 9—10 и 14), није и не може бити права и спасоносна Црква Христова, „козмос козмоса“ или украс света, безобални океан богочовечанске љубави, „Земља живих“, „Град Божји“, тајанствено срце свих светова и њихова једина нада — схваћена или несхваћена, прихваћена или неприхваћена, свеједно.

Вишеструки су корени заблуде о Православљу као немисионарској, пасивној, од овога нашега реалног, опипљивог света и збивања у њему одрешеној и отуђеној, а у своју „мистику“ и вековно ћутање удубљеној Цркви. Навешћемо само неке од њих, и то сасвим укратко, лаконски. Пре свега, једнострано и површно, а зато настрано и погрешно, схватају многи јединство и саборност Цркве Православне. Није она никаква лабава конфедерација националних цркава, уплетених у служење пролазним овоземаљским циљевима и програмима, а међусобно заваћених око ранга и првенства. Не! Она је органски сједињена, тачније једна и једина породица саборних помесних Цркава Божјих у свету, које, опет, све заједно чине Једну Свету, Саборну и Апостолску Цркву. Темел њенога јединства није централизована администрација већ Један у Тројци Господ, једна вера, једна Литургија, једна благодат светих Тајни, један духовни пут, једно духовно искуство. Због тога она има у себи и Пуноћу Живота и Истине, а због те Пуноће се зове,

и јесте, Саборна или Католичанска (свеопшта, свеобухватна) Црква. То је нешто неизмерно шире и дубље него да је означимо једним већма географским појмом — као васељенску или икуманску (свесветску, планетарну) Цркву. Ово друго извире из оног првог, а не обротно. Тако је и са изразом Источна Црква. Православна Црква није у првом реду „источна“ по географским просторима које обухвата већ по Богочовеку Христу, „Истоку са висине“ (Лук. 1, 78), Сунцу правде и Светлости света. Разуме се, поникла је „на Истоку“, уколико Едем и Јерусалим смештамо на Исток, али је данас и у географском смислу васељенска, жива и делотворна од крајњег Истока (Сибир, Јапан, Кореја, тихоокеанска острва, Нови Зеланд, Аустралија) до крајњег Запада (Америка) и од крајњег Севера (руски Север, Финска, Аљаска) до крајњег Југа (Јужна Африка, Јужна Америка). Да ли би то било могуће кад би она стварно била равнодушна према благовесничкој и мисионарској делатности?

Други главни разлог настанка споменуте предрасуде о односу Православља према мисионарству лежи у мешању мисионарства са прозелитизмом као духовним насиљем и поробљавањем. Наша света Црква заиста одбацује прозелитизам зато што потпуно, као и њен Божански Оснивач, поштује свачију слободу, али се не одриче мисионарења, односно своје мисије у свету, зато што живи и дише, дела и спасава љубављу. А хришћанска љубав „не тражи своје“ (I Кор. 13, 5) него даје своје, даје Божје... Црква без мисионарскога жара и подвига била би Црква без љубави. Сасвим је извесно, међутим, да Цркве без љубави нема, као, уосталом, ни љубави зеб Цркве. Мања је бесмислица веровати у црну белину или

у истиниту лаж него у Цркву без љубави.

Управо из љубави Црква је увек и свуда проповедала, проповеда и проповедаће Јеванђеље спасења и Реч живота свим народима и свој твари Божјој. Другачије речено, била је, и заувек је остала, мисионарска Црква, отворена Заједница, неухутни Призив, неуморна Сабиратељка, нежна Мати, саможртвена Љубав. И наша помесна Црква у овом народу и у овој земљи јесте плод мисионарскога подвига многих сејача речи Божје, почев од оних безимених из 7. и 8. века па до светог Саве и даље. Узгред буди речено, наш свети Сава је класичан пример и узор православнога мисионара. Ми, данашњи Срби, чак и многи православни Срби, умемо, нажалост, да то и заборавимо. Ипак, срећом, нисмо још сасвим заборавили дело светог Саве и његових светих и великих претходника — Кирила и Методија, Климента и Наума, и толиких других. Али колико нас зна данас да је свети Григорије Палама као сужањ водио разговоре о вери са муслиманским зајевачима дотад хришћанске Мале Азије и, штавише, излагати Јеванђеље пред силним турским владарцем Орканом? И колико нас зна да су солунска света браћа пре доласка међу Словене били мисионари у хазарским странама, иза Крима и Кавказа? Колико нас зна за неустрашиве мисионаре, најчешће монахе, који просветлише Грузију и Јерменију, Египат и Етиопију, Британију и Ирску, Средњу Азију и Сибир? И да ли ко од нас зна да су источни монаси, вероватно родом из Сирије, проповедали Јеванђеље Кинезима готово десет векова пре но што су језуити из Европе крочили на кинеско тло?

Можда ће неко доћи у искушење да каже: па лепо, то је било тако у прошлости, али бисмо волели да чујемо како је у новијим

временима и у садашњости. Ту морамо да признамо извештан замор, па и застој, православнога мисионарства — али не због равнодушности или повлачења у духовни гето него због огромних историјских недаћа и страдања Православне Цркве! Поменимо само монголску најезду на Русију и пад Византије, Балкана, целог Истока и малтене целог православног света у вишевековно турско ропство... Чим би дошло до предаха, мисионарска делатност је обнављана. Док је сав исток чамио под Турцима (а једним делом и под латинским крсташима), мисионарила је Русија. У 20. веку — конкретно, од 1917. па наовамо — Руска Црква је изгубила могућност да негује спољну мисију. Али зато су тај подвиг у наше време опет преузели они који нас Словене у своје време крстише — православни Грци. Од њих у наше дане мисионарски подвиг преузимају, даље, новоосноване младе православне Цркве на „црном континенту“, на Далеком Истоку, у Новом Свету и другде.

Међу тим младим помесним православним Црквама најстарија је Црква на Аљасци. Ове, 1984. године навршава се сто деведесет година од њеног оснивања. Та мало позната, али значајна и радосна мисионарска годишњица нас је и подстакла да, после ових уводних размишљања о неутуђивом мисионарском, апостолском, благовесничком карактеру светог Православља, дамо кратак преглед настанка, развитка и данашњег живота Православне Цркве у далекој земљи вечнога снега и леда, коју њени становници зову Аљаска, Притом смо се са захвалношћу послужили подацима из текстова оца Михаила Олексе, православнога свештеника и професора на универзитету Alaska Pacific, и, нарочито, Сање и Љубе Тољиних. Сви ти текстови су објављени у атинском мисионарском

часопису **Пáнда та е́тни** („Сви народи“) од 4. до 7. броја (1982—1983).

1.

Откриће Аљаске

Вит Беринг беше Данац који од ране младости живљаше у Русији. Био је то човек жива и немирна духа, човек у чијим је жилама текла врела крв његових предака Викинга, легендарних господара северних мора.

Једнога дана Берингу случајно доспе у руке књига некога козака Дежњева у којој је овај описао своја путовања и доживљаје. Тај човек је био веома необичан човек — није био љубитељ широких степа, брзих коња и славних битака, већ широкога мора, витких лађа и далеких путовања. У својој књизи је, поред осталог, описао и то како је године 1648. са обала Камчатке, великога полуострва на крајњем североистоку Сибира, кренуо на пут у непознато. Окренуо је крму ка североистоку и пловио пуним леда Тихим океаном. После дуже пловидбе угледао је у даљини, помоћу дурбина онога доба, неко непознато копно које се сваки час губило у магли. Али није се осмелио да продужи пловидбу по опасној пучини и вратио се. Прочитавши овај необични путопис, Беринг је дошао до закључка да је нова земља коју је кроз маглу сагледао Дежњев свакако најсевернији део америчкога континента. Од тада више није имао мира. Прогонила га је мисао да се отисне на пучину и да он доведе до краја започето путовање храброга козака.

Тако је, јуна 1741. године, Беринг са дружином кренуо на два брода, од којих се један звао **Свети Петар**, а други **Свети Павле**. У средствима за експедицију није се оскудевало јер је и руски цар желео да сазна да ли се негде на северу Русија и Америка доди-

рују. Испловивши из сибирске луке Петропавловск, кренуо је трагом Дежњева. Успут се брод **Свети Павле** изгубио у густој магли, а Беринг је наставио пут са једним бродом и половином људства. Дуго је пловио хладним морем које данас носи његово име, док није наишао на копно покривено снегом и ледом. Пловили су поред обале у правцу севера. Извештаји извидница које је слао на копно били су увек исти: свуда бескрајна бела пустиња. Све у свему, после претрпљенога бродолома и великих мука Беринг се вратио и донео вест о пустој снежној земљи на северу, пуној фока са скупоценим крзном. Он уствари и не беше крочио на тло саме Аљаске него је открио Алеутски архипелаг. Тек 1759. Руси су по први пут ступили на амерички континент, на саму Аљаску.

Та смрзнута земља ипак није била потпуна пустиња, како се беше учинило Берингу. И ту живљаху људи. Али целокупно становништво опромних пространстава Аљаске (1.518.800 квадратних километара!) једва да је износило тридесетак хиљада душа, а сачињавала су га четири народа: Ескимима, Алеутима, Тлингитима и Индијанцима из племена Атабаска. Сви су они, међутим, као и староседеоци јужнијих америчких области, убрзо постали жртве дошљака, белога човека. Наиме, после Беринга нису овамо долазили само „морски вуци“, истраживачи и пустолови, него и „промишљеници“ — ловци на фоке и трговци фокиним крзном, које је доносило баснословне приходе. Они су безобзирно искоришћавали житеље Аљаске, присиљавајући их да за њихов рачун без престанка лове фоке својим примитивним харпунима. Срећом, Руси ипак нису ни изблиза толико истребили Ескимима и Индијанцима на Аљасци колико европски насељеници Индијанцима широм Америке — из простог разлога што су увидели да су ови много вештији ловци на фоке

од њих самих. Најзад, године 1766, новооткривена Аљаска је проглашена поседом царице Екатерине II и тиме припојена земљама руске царевине.

2.

Почиње христијанизација Аљаске

Нису све придошлице, наравно, биле дивљи и грамзиви ловци на фоке и на људе: међу смелим морепловцима и довитљивим трговцима из Русије беше доста убеђених и искрених православних хришћана. Узгред буди речено, на сваком руском броду који је стижао до Аљаске непрестано је горело кандило пред иконом светог Николе, заштитника морепловаца. Многи, дакле, од тих хришћана почеше спонтано, без ичијега наговора или упутства, да мисионаре међу домородачким живљем, најпре по Алеутским острвима, а касније и на самој Аљасци. Ти људи делом потврдише истину да у Православљу мисионарска делатност није специјалност нити привилегија свештенства или монаштва него да је сваки члан Цркве позван и призван да у свако време и на свакоме месту буде православни мисионар — сведок и благовесник Пута, Истине и Живота. Међу првим посетиоцима Алеутских острва и Аљаске није, уосталом, ни било ниједнога свештеника или монаха. Зачетници и апостоли Цркве на Аљасци беху хришћани-лаици, обични по свему осим по живој вери. Очигледно, где год постоји таква вера, аутоматски се рађа и мисионарска свест и ревност, и не мора да се чека друга половина 20. века када ће извесни учени теолози поново откривати давно откривену Америку тиме што ће хладним размишљањем у топлим кабинетима формулисати и разрађивати модерну „теологију лаичког апостолата“. (Узгред напомињемо да

је у црквеној терминологији назив **лаик** веома частан и узвишен јер означава **припадника народа Божјега**, који има своју благодатну службу, свој благодатни дар и личну одговорност у саборном Телу Цркве; назив **световњак** или **мирјанин**, напротив, није богословски исправан јер дословно значи **човека од овога света** и, у неку руку, хришћанина нижега ранга, што је бесмислица.)

Али вратимо се почецима православнога „лаичког апостолата“ међу Алеутима, Ескимима и Индијанцима! Андрејан Толстих је 1743. испитао западна Алеутска острва (једно од њих се по њему и данас зове **Андрејанов**), али је ускоро и убедио урођенике да приме хришћанство. Како није било при руци свештеника, он сâм их је, у име Свете Тројице, крштавао у леденој води њиховога мора. А Иван Глотов није само крштавао него је и сина једног од племенских поглавица одвео на Камчатку да би се он тамо добро васпитао и поучио у хришћанској вери и затим вратио као прави, спреман и свестан мисионар. Штавише, и људско користољубље се нашло у служби мисије и евангелизације, маколико нам то чудно звучало! Наиме, ловци и трговци су уочили да новокрштени урођеници гаје неизмерну љубав и оданост према својим кумовима, које су искрено и истински сматрали својим духовним родитељима и највећим добротворима, тако да није било те жртве коју они не би поднели у име кумства као највећега сродства. У преводу на пословни језик то је значило: урођеник-хришћанин неће ловити фоке за свога кума само као надничар, макар и пристојно плаћен, него као свој за свога, и то за свога најрођенијега. Одатле је следио закључак промучурних „промишљеника“: што више кумова међу безазленим урођеницима, то више неуморних, а усто добровољних и готово бесплатних, аргата! Али у преводу на на-

думни језик премудре љубави и спасоносне благодати Божје то је значило и нешто друго: упркос трци за добитком као мотиву, на духовној равни реално напредоваше дело Божје и „Господ свакодневно придодаваше Цркви оне који се спасаваху“ (Дела ап. 2, 47). Поново се, по Бог зна који пут у историји, показало као тачно оно проницљиво запажање светог апостола Павла да не проповедају сви Христа из љубави или по својој доброј вољи („по благовољењу“), него Га понеки објављују нечисто и неискрено, из зависти или из користољубља (ср. Филипљ. 1, 15—17). Али то за Апостола народâ уопште није било важно! За њега, мисионара над мисионарима, само је једно било важно: да исход, без обзира на ситне страсти и пакости људске, буде „напредовање Јеванђеља“ (Филипљ. 1, 12). Главно је, вели он, да се, у сваком случају, Христос објављује, па било нечијом притворношћу било истинским проповедањем (Филипљ. 1, 18). Јер, човек снује, а Бог одлучује; човек каже (често и слаже!), али Бог располаже...

3.

Појава светих мисионара и процват мисије

Тачност наших горњих размишљања потврдиће даљи развој догађаја. После почетнога хаоса наступио је неки ред. Спонтану колонизацију и експлоатацију Алеутског архипелага и Аљаске, сада већ и званично руске провинције, заменило је планско и организовано наступање државних власти и финансијских „центара моћи“. Јакутски трговац **Григорије Шелехов** је, у сарадњи са браћом Голиковима, основао велико **Руско-америчко акционарско друштво**, које је убрзо контролисало сву трговинску крзном између Аљаске и Руси-

је. Он је створио и прву руску насеобину на острву Кадијак. Успех његовог пословања показује и чињеница да је његов наследник у управљању огромном фирмом, Александар Баранов, у народу био познат као „краљ Аљаске“.

Шелехов, међутим, није био само отресит трговац и редак организатор него и изузетан човек и дубоко побожан хришћанин. За разлику од свога наследника, суровога „краља Аљаске“ Баранова, он се према Алеутима и Ескимима односио као прави „милостиви Самарјанин“. Као хришћанин није, ипак, могао да се задовољи тиме што је староседеоце, подједнако сиромашне и наивне, штитио од бездушног искоришћавања и обезбђивао им људске услове живота и рада. Хтео је да их, поред обичнога хлеба, нахрани и вечним Хлебом Живота. Желео је да им, поред обичне наднице, пружи и непотрошиву зараду — да их обогати Бисером неукрадивим. Укратко, жудео је за тим да Једини Човекољубац, Христос Господ, Својим присуством загреје ледени Север. Притом му је и једно његово узбудљиво запажање дало велики подстрек за акцију. Његови радници из Русије су о празницима или у тренуцима носталгије за завичајем често певали црквене, богослужбене песме. (Не чудимо се томе! И данас у православним црквама у Русији целу службу Божју пева сав присутни народ!) Но Шелехов је уочио да у дуге вечери, после напорног радног дана, седећи поред ватре, и његови радници-урођеници певуше те исте песме. Иако су их слушали само у пролазу, не разумевајући ниједне речи, мелодије су усвојили без и најмање грешке! Шелехов је то, дирнут до дна душе, тумачио урођеном чежњом човечјега срца за Христом. И није грешио. Давно пре њега је констатовано да је свака људска душа по природи хришћанка.

Године 1787, налазећи се послом у Петрограду, он предлаже Светом Синоду Руске Цркве да о трошку његове фирме пошаље свештена лица као мисионаре на Аљаску. Уједно нуди и стипендије за младе Алеуте који би се школовали у руској богословији у Иркутску, најважнијем граду источнога Сибира. Синод се са своје стране обраћа Валаамском манастиру са предлогом да монаси из тога манастира пођу на тешки, али свети подвиг. Најзад, после свих преговора и договора, мисионарска екипа од осам монаха на челу с архимандритом **Јоасафом Болотовим** креће на далеки пут, 1793. године, а идуће, 1794. године отпочиње мисионарски рад на лицу места.

Тако се, ето, пре тачно сто деvedесет година родила Православна Црква Алеутије и Аљаске. Све до те године, и поред најпре спорадичних, а потом све масовнијих крштавања током претходних деценија, не може још бити речи о стварном и пуном животу Цркве у тим областима. Јер, све до те године тамо се није служила света Литургија Цркве. А где се не приноси Богу бескрвна Жртва Новог Завета, и где се верујући народ не причешћује животворним Светињама Тела и Крви Христа Спаситеља, ту се не може зборити о живој Цркви (тачније, не може се зборити о Цркви живих, о заједници духовно живих, јер је Црква сама по себи увек Живот и Родитељка живота).

Настаје процват и незадрживи раст Православља на острвима између Сибира и Америке и на самом америчком Северу. Отвореност и пријемчивост домородаца такмичи се са ревношћу мисионара. Већ 1796. године иркутски епископ Венијамин Багрјански, под чију је канонску надлежност потпало ново мисионарско подручје, извештава Синод у Петрограду да је само на острву Кадијаку за три године било 6.740 крштења и

1.573 венчања. Истовремено је један од мисионара, јеромонах Макарије, обишао двадесет и пет острва Алеутског архипелага, а резултат је био — 2.472 крштених душа и 536 венчаних парова. Сличне успехе постижу и остали мисионари. Да би процес покрштавања Алеутије и Аљаске напредовао још бржим ритмом, вођа мисије, архимандрит Јоасаф, хиротонисан је, 10. априла 1797. године, у Иркутску, за епископа новим православним хришћанима. Али, по неистраживим судбама Промисла Божјега, још млади (беше му свега тридесет и девет година), енергични и одушевљени мисионар остаје на страницама црквене повеснице забележен само као несубјени први епископ Аљаске. Наиме, при повратку, и то готово на домаку циља, његов брод је, са свом посадом и путницима, ишчезао у леденим таласима олујнога, негостољубивога мора.

Био је то тежак губитак. На непрегледним суровим просторима остају свега два мисионара-монаха, отац Атанасије и отац Герман. Отац Атанасије се подвизава и благовести натприродну топлоту Јеванђеља Христовог још пуних двадесет и осам година, а онда, 1825. године, погрбљен од старости и мука, одлази натраг у свој родни манастир Валаам да би тамо предао Господу своју напашену, али богољубљем и човекољубљем убељену душу — бељу од негажених снегова његове Аљаске... Господ га позива к Себи године 1831. На мисионарском попришту остаје само још монах Герман. И он све мање има снаге да обилази своју духовну децу, расејану по бројним острвима и по бескрају Аљаске, и почиње да живи као пустињак, у непрестаној молитви, на острву Еловги. Али његова топла љубав је јача и од материјалног и од духовног леда. Светост његова живота зрачи широм Алеутских острва и широм Аљаске. Непокретни стари пусти-

њак мисионари више и боље него негдашњи незаустављиви млади проповедник. Када је и њега Господ позвао к Себи, 13. децембра 1837, после навршених осамдесет година живота и подвига, оплакала га је сва Аљаска. Данас пак сва Аљаска и сав православни хришћански свет му се радује, молитвено га поштује и слави као богопрослављенога радосника. Јер, за саборну свест и савест Цркве он је **свети Герман Аљаскински, Просветитељ Америке**. И он је, попут толиких других пре њега, живи доказ и неизбледива илустрација истинитости православног учења о двострукој природи правога мисионарства: оно је истовремено и пут ка светости и плод светости. Јер, само светитељ може бити потпуно успешан мисионар.

4.

Даљи мисионарски напори

Тако је, ето, личношћу светога Германа Црква даривала Аљаску, а Аљаска Цркву. У светим људима, уосталом, Црква и свет се не појављују просто заједно: Црква и свет су у њима и кроз њих једно. Јасно нам је, дакле, како и зашто се златно доба православне црквене мисионарске акције на Аљасци поклапа са временом у којем на њој живе и делују свети Божји људи. То златно доба можемо поделити на два периода. Први, рани период смо, ево, у кратким цртама описали. Он се завршава животом и делом светога Германа. После њега следи сасвим кратко раздобље опадања, малтене пропадања и замирања, а онда настаје нови период благодатнога полета и мисионарских успеха. И овај други период благослова и славе везан је од почетка до краја за личност једног угодника Божјег — за личност великога мисионара и јерарха, **светога Инокентија Аљаскинскога**. Свети Инокентије (Венијаминов) је касније, године 1866,

постао митрополит московски, али ни на томе високоме положају није заборавио своју Аљаску него се до последњег даха трудио да јој духовно помогне, иако је у међувремену доживео њену продају Сједињеним Америчким Државама (1867), чиме су услови за даљи мисионарски рад Православне Цркве на Аљасци били увелико отежани. Наш ограничени простор не дозвољава нам да се сад овде више позабавимо његовом светом личношћу и његовим огромним доприносом даљем ширењу православне вере на Аљасци. Зато, ипак, обећавамо читаоцима да ћемо првом приликом, ако Бог да, донети посебне написе о њему и о његовом претходнику светом Герману. Свети Инокентије се упокојио 1879. године — равно пре сто пет година.

Поменули смо догађај који је привремено паралисао и за дуже време успорио православну мисионарску акцију на Аљасци. Тај догађај беше највећа земљишна купопродаја у историји човечанства — купопродаја Аљаске. Наиме, укидање кметства у Русији и остале либералне реформе цара Александра II (1855 — 1881), а особито неуспели кримски рат (1853), потпуно испразнише руску државну благајну, те цар одлучи да Американцима прода Аљаску и тако извуче Русију из тешке економске кризе. После дужих преговора и цењкања, уговор о купопродаји је потписан 30. марта 1867. Највећи „плац“ на свету (1.518.800 квадратних километара) продат је за своту од 7.200.000 долара (разуме се, тадашњих, на основу цене злата; данас би то износило око 150.000.000 долара). Тиме је Аљаска од губерније рускога царства постала педесет и прва савезна држава САД.

Занимљиво је да тада ни већина Руса ни већина Американаца нису схватили сав значај и далекосежне економске, политичке и стратегијске последице те јединствене трансакције. Једни су смат-

рали да продају, а други да пре-
скупо купују некорисна ледена
брда. Штавише, амерички Сенат и
Конгрес су месецима одбијали да
ратификују уговор о куповини
Аљаске, а председник Ендрју Џон-
сон је оптуживан за злоупотребу
положаја. Тек када је из Петро-
града стигла изјава да би америч-
ко одустајање од уговора било
сматрано за непријатељски акт
против пријатељске земље, сенатори
и конгресмени су попустили.
Изузетак је био амерички министар
иностраних дела Сјуард, који
је био главни актер с америчке
стране. Он је изјавио да ће тек
идући нараштај схватити значај
обављенога посла. Каснија истори-
ја му је потпуно дала за право.
Није наше, међутим, да читаоце
замарамо, а Мисионару одузимамо
драгоцени простор анализом рус-
ких губитака и америчких доби-
така због продаје Аљаске. Нас ов-
де искључиво занима питање как-
ве је последице овај догађај имао
за Православље на Аљасци. На-
жалост, последице су биле изрази-
то тешке и неповољне.

Пре свега, нагло је ослабио ин-
терес руских црквених кругова за
ширење Православља на Аљасци.
Додуше, њен апостол, свети Ино-
кентије, борио се и даље да бар
одржи стечено, па је, већ као ми-
трополит московски, издејствовао
да Аљаска постане засебна епар-
хија са сопственим епископом. Ни
та мудра иницијатива није, међу-
тим, много помогла. Стање се стал-
но погоршавало, нарочито од 1872.
године, када је епископ Аљаске
пренео седиште своје епархије чак
у Калифорнију, у Сан Франциско,
да би могао да посвети пастирску
пажњу и бројним новонасталим
руским заједницама широм САД и
Канаде. Силом свих тих прилика
и неприлика после преласка Аљас-
ке у америчке руке, мисионарска
делатност је била запостављена, а
и већ постојећи црквени живот
запарложен. Иако су се Американ-
ци према Православној Цркви на

Аљасци односили сасвим демок-
ратски и толерантно, она је ипак
почела да губи вернике међу до-
морцима. Јер, заједно са новим
ловцима, трговцима, а ускоро и
копачима злата и рударима, који
долажаху из САД, пристизале су
и бројне групе протестантских и
римокатоличких мисионара, а ови
су, поред мисионарења међу још
некрштеним племенима, успут вр-
шили и прозелитизам међу право-
славним житељима Аљаске. Стање
стагнације, па и делимичног опа-
дања, Православља на Аљасци тра-
јало је неколико деценија, уства-
ри све до друге деценије нашега
века, када долази до препорода и
новога периода процвата. Тај нај-
новији — сад већ трећи по реду —
период обнове и полета траје,
Богу хвала, и данас.

5.

Садашње стање

Данас се на челу тамошњег Пра-
вославља налази преосвећени Гри-
горије, епископ Ситке и целе Аљас-
ке. Он је рођен 1925. у Русији.
Јуна 1942, када су Немци заузели
Кијев, међу многим другим не-
мачким заробљеницима нашао се
и седамнаестогодишњи Георгије
Афонски, данашњи владика Григо-
рије. И он је, заједно с осталима,
послат у концентрациони логор у
Немачку. Чудним путевима Про-
виђења, у Немачкој је наишао на
свога стрица, који је већ одавно
био емигрирао из Русије. Стриц
му је много помогао да преживи
страхоте немачкога логора. По завршетку рата младић се више не
враћа у Русију већ остаје у Запад-
ној Европи, а 1949. одлази у Аме-
рику, на позив стрица који се у
међувремену одселио тамо. У Аме-
рици је паралелно радио и студи-
рао. На универзитету се специја-
лизовао у области црквене исто-
рије и црквенога права. За свеш-
теника је рукоположен 1965. годи-
не, а епископ Аљаске је постао 1973.

Његов пастирски рад одликује неискрпна енергија, стално обилажење непрегледне епархије и веома оригиналан и плононосан спој руске ревности за богослужење и молитву са правом америчком методичношћу и темељном организацијом посла. Резултати, дабоме, нису изостали: за десет година, од 1973. до данас, саграђено је на Аљасци двадесет нових православних храмова и рукоположено дванаест нових свештеника. Треба истаћи и то да се међу тим новим свештеницима не налазе само људи рускога порекла и други бели Американци него и Ескимима и други синови староседелачких народа Аљаске. Захваљујући предумљивости епископа Григорија, Аљаска има и своју православну богословију. Обнавља се саборни храм у граду Ситки, а гради се и нови катедрални храм у Анкорејцу.

Наравно, савремено аљаскинско Православље има и својих тешкоћа. То и није чудо: нема у свету помесне Цркве Божје која не носи Крст Христов и, на овај или онај начин, не испија чашу страдања Његових. Главни проблем није више прозелитизам од стране инославних хришћана него општа „американизација“ начина живљења и мишљења, а то значи — продор „потрошачког“ менталитета и духа секуларизације, посветовњачења, обездуховљења. Немојмо мислити да је секуларизација и свођење човекове боголике личности на „потрошача“ или „уживаоца“ мало искушење и мало зло! Она, у крајњој линији, није ништа друго до практично обезбожење човека, а оно је са хришћанске тачке гледишта равно његовом обешчовечењу.

Православна Црква и њена мисионарска делатност, као што сведочи њена историја, никад и нигде није искорењивала домаћу културу и цивилизацију нити је тежила да икоме наметне одређени тип културе, па макар се он звао

„византијским“, или „источним“, „грчко-словенским“, или некако друкчије. Она је уствари носилац јединствене, надисторијске, богочовечанске културе, која се може оваплотити у свим традиционалним, просторно и временски условљеним, културама разних народа, уколико се оне заснивају на доживљају или признању неизрециве Тајне што прожима све постојеће. Стога, ето, православни мисионари не забрањују и не одбацују духовне вредности и културни израз оних којима благовесте Христа и Јеванђеље него те вредности и тај израз такође крштавају, односно преображавају, оцрквењују, и тиме га изнутра, а не споља, довршавају и усавршавају. Тако су и руски мисионари на Аљасци умели да избегну напаст да покушају са русификацијом домородаца него су, напротив, радили на томе да християнизирају и обогате затечене облике културе и цивилизације. Тако је спонтано, без духовнога насиља, настала симбиоза и синтеза домородачке културе Аљаске са елементима словенске културе и културе сибирских народа. Ова синтеза је дала алеутску културу на југозападу, а ескимску на северу Аљаске, и веома много је допринела брзом и лаком прихватању Православља.

Америчка цивилизација је, на супрот томе, изразито асимилаторска. Усто је и званична Америка, из својих потреба и интереса, у прошлости потпомагала и убрзавала културну асимилацију Индијанаца, Алеута и Ескимима, наивно верујући да ће их „усрећити“ америчким начином живота и америчким идеалима. Све је то и довело до секуларизације и опште духовне пометње међу староседеоцима Аљаске, до слабљења породице, до заборављања традиционалних етичких норми — до општег „распада духовне и материјалне културе“, како рече један од домородачких вођа. Технолош-

ка надмоћ белога човека донела је староседеоцу Аљаске много доброг и олакшала је његов муко-трпни живот, али му је донела и сва проклетства модерне секуларне „културе“ — алкохолизам, дроге, распојасаност, саобраћајне несреће, самоубиства... Овакво стање приморава Православну Цркву на Аљасци да особиту пажњу и бригу посвети омладини, али и да покаже излаз из кризе. Њени најодговорнији људи виде излаз у новој синтези старог и новог, свог и туђега, по угледу на духовни смер који беше дао свети Инокентије Аљаскински. Овога пута то би требало да буде укрштање духовних вредности и православног етоса верних Ескимана, Алеута и Индијанаца са свим здравим и вредним елементима модерне америчке цивилизације.

То је претежак задатак, али је достојан Цркве. Она мора да га се лати и да га оствари ради своје будућности на Аљасци, тојест ради спасења толиких људских душа за које је Христос умро и васкрсао. Писац ових редака не сумња у успех наше браће православнох хришћана на далекој Аљасци. Јер, макакве и маколике биле тешкоће, јаче су од њих молитве апостола Аљаске и Просветитеља Америке, јача је од њих свесилна благодат Свете Тројице.

Свети Германе и Инокентије Аљаскински, молите се Господу за своју децу на Аљасци, за нас и за сву децу Божју од краја до краја васељене!

Јеромонах Иринеј (Буловић)

Суза

Господе, ја раба Божија у овој црној ноћи Тебе дозивам.
Намучену крваву душу моју Себи узми, у кристал претвори.
Срце моје у Рај стави, тијело моје у земљу покопај.
Нека душа моја свијетом лута, анђеле призива.
Теби химну пјевам, Тебе славим.
Нека срце моје са Христом у себи мисао оплемени,
Рај заискри,
а себе намучи.
Нека божур из тијела мога процвјета.
У овој крвавој, у овој обезглављеној, у овој посљедњој ноћи
ја раба Божија Теби руке дижем, Теби молитву шаљем,
јер само Тебе имам.
Нека суза моја на Твој длан кане.

В.Н.